

Pitkä vuoro on loistava kuvaus ulkomaisen työvoiman hyväksikäytöstä¹

Paavo Teittinen: Pitkä vuoro – kuinka moderni orjuus juurtui Suomeen? Gummerus 2025. 393 s.

1. Johdanto

Paavo Teittinen on useita palkintoja niittänyt tutkiva toimittaja, joka työskentelee Helsingin Sanomissa. Hän on tullut suurelle yleisölle tutuksi ulkomaisen työvoiman riistoa käsittelevistä jutuistaan, etenkin ensimmäisestä nepalilaisia ravintoloita käsittelevästä jutustaan vuonna 2019.²

Teittinen on tehnyt uuden aluevaltauksen kirjoittamalla tietokirjan nimeltä Pitkä vuoro – kuinka moderni orjuus juurtui Suomeen? (Gummerus 2025). Kirja käsittelee ulkomaisen työvoiman riistoa suomalaisessa yhteiskunnassa, joka on Teittisen paikannuksen mukaan saanut nykymuodossaan alkunsa 1980-luvun lopulla globalisaation myötä. Kirjan varsinainen käsittelyajanjakso on vuodet 2018–2025, joiden välillä teoksessa liikutaan sulavasti.

Teittinen kuvailee kirjaa välitilinpäätökseksi siitä, mitä hän on toimittajana saanut selvillä ulkomaisen työvoiman hyväksikäyttöilmiös-

tä (s. 372). Kirja perustuu journalistiseen tiedonhankintaprosessiin, jossa on kirjaa varten tehdyn tiedonhankinnan lisäksi hyödynnetty myös jo julkaistuja uutisartikkeleita. Teoksen kirjoitustapa on vahvasta tietopohjasta huolimatta mukaansatempaavan kaunokirjallinen. Tyyli on jopa dekkarinomainen, kun lukija seuraa toimittajaa tämän paljastaessa aivan silmiemme alla püleskelevän varjoryhteyksien lainalaisuuksia.

”Teoksen kirjoitustapa on mukaansatempaavan kaunokirjallinen.”

Teittinen kertoo, että tietokirja mahdollistaa uutisartikkeleja laajemmän käsittelytavan. Kirjaformaatti kestääkkin ajan hammasta uutisartikkeleita paremmin. Kirja myös haastaa lukijaansa ajattelemaan syvemmin kuin lyhyemmät tekstit, joita tulee vastaan jatkuvassa informaatiotulvassa. Teos on saatavilla painettuna, e-kirjana ja äänikirjana. Teittinen voitti teoksellaan perustellusti tietokirjallisuuden Finlandia-palkinnon syksyllä 2025.

Kirja on koskettavasti omistettu edesmenneelle asianajaja *Emilia Kaikkoselle*, joka edisti urallaan ihmiskaupan uhrien oikeuksien toteutumista.³ Kaikkosen sinnikästä työtä asianomistajien avustajana tuodaan kirjassa esiin etenkin ihmiskauppajuttujen päätettyjen tutkintojen yhteydessä (s. 213–220). Asianajajan työnsä lisäksi Kaikkonen kirjoitti oikeustieteellisen artikkelin pakkotyön käsitteen tulkin-

1 Tämä kirja-arvostelu on kirjoitettu ihmiskauppaan perehtyneen rikosoikeuden väitöskirjatutkijan näkökulmasta. Olen ollut kiinnostunut ihmiskaupasta vuodesta 2019 lähtien opiskeluaikaisten korkeakouluharjoitteluiden myötä, jolloin toimin myös reilun vuoden ajan Rikosuhripäivystyksen ihmiskaupan uhrien tukihenkilönä (2020–2021). Kirja-arvostelu on kirjoitettu Oikeus-lehden toimituskunnan jäsenenä. Gummerus toimitti pyynnöstä ilmaisen arviointikappaleen käyttöni.

2 Teittinen, Paavo, Pitkä vuoro (HS 30.3.2019). Saatavilla: <https://dynamic.hs.fi/2019/nepal/> (vierailtu 4.2.2026).

3 Sunnari, Tuomas, Muistokirjoitus | Emilia Kaikkonen 1981–2025 (HS 23.11.2025). Saatavilla <https://www.hs.fi/muistot/art-2000011616152.html> (vierailtu 4.2.2026).

ta, joka on edelleen keskeinen tulkinnan kipukohta ihmiskauppajutuissa.⁴

2. Teoksen lähteistö

Kirja on syntynyt journalistisessa tiedonhankintaprosessissa, jota Teittinen kuvaa kirjan lopussa (s. 380–382). Kirja perustuu pääosin uuteen tiedonhankintaan, jonka lisäksi siinä on hyödynnetty vanhoja uutisartikkeleita varten tehtyjä haastatteluja. Teos on varsinaisen asiasisältönsä lisäksi mielenkiintoinen kuvaus journalistisesta prosessista etenkin lukijoille, joille ala ei ole sisältäpäin tuttu. Teoksen lähteistö on toteutettu hyvin ja sen tietopohja on vankka. Leipätekstistä voi seurata helposti, mihin lähteeseen väite perustuu. Teittisen lähteiden perusteella tekemät johtopäätökset ovat kokonaisuudessaan vakuuttavia ja niihin on helppo yhtyä.

Lähteinä on käytetty hyväksikäytöstään kertoneiden ihmisten ja asiantuntijoiden haastatteluja. Myös nimetyille hyväksikäyttäjille tai epäedullisessa valossa esitetyille henkilöille on annettu tilaisuus kertoa oma näkemyksensä. Haastateltavilla on ollut mahdollisuus tarkistaa sitaatit ennen kirjan julkaisua. Suurin osa haastateltavista hyväksikäytöstään kertoneista henkilöistä esitellään keksityllä nimellä ja osaa moitittavasti toimineista henkilöistä ei nimitä. Teittinen perustelee valintaansa lähdesuojalla, mahdollisesti vireillä olevan esitutkinnan suojelemisella ja kielteistä julkisuutta osakseen saavan tahon merkittävyydellä.

Haastattelujen lisäksi Teittinen on hyödynnännyt muuta materiaalia, kuten viranomaisten asiakirjoja (esim. esitutkintapöytäkirjat, tuomiot ja ihmiskaupan uhrien auttamisjärjestelmän päätökset) ja haastateltavien hallussa olutta muuta aineistoa (esim. muistiinpanot,

päiväkirjat, videot ja kuvat, tiliotteet, työvuorolistat ja lääkärinlausunnot). Lisäksi paikoin käy ilmi, että kirjassa on hyödynnetty avointen lähteiden tiedonhankintaa esimerkiksi sosiaalisen mediasta. Tämän materiaalin perusteella on pystytty varmentamaan haastateltavien kertomuksia.

Varsinaisen tiedonhankinnan lisäksi kirjallisenä lähteistönä on hyödynnetty uutisartikkeleita, viranomaisten raportteja ja joitain tutkimuksia. Hyödynnetty tutkimus koostuu kahdesta väitöskirjasta, muutamasta monografiasta ja oikeustieteellisestä artikkelista sekä tutkijoiden tekemistä selvityksistä. Kirjallista lähdettä ei välttämättä mainita leipätekstissä nimeltä, mutta lähteisiin nojaavat väitteet on koottu lainausmerkeissä kirjan loppuun (s. 386–394) yhdistämällä niihin asianmukainen kirjallinen lähde. Tutkimuksen näkökulma välittyy teoksessa pääosin haastateltujen tutkijoiden välityksellä, eikä suoraan kirjallisista lähteistä. Tämä on kirjan näkökulman kannalta perusteltu valinta ja tutkimusta on hyödynnetty riittävästi, vaikkakin kytkyt kansainväliseen ihmiskauppatutkimukseen jäävät vähäisiksi.

3. Teoksen sisältö

Kirja alkaa ytimekkäällä prologilla. Kertomus lähtee käyntiin kaunokirjallisesti keskeltä toimintaa eli eräästä nepalilaisia ravintoloita koskevasta ihmiskauppoikeudenkäynnistä vuonna 2022. Yksittäisellä tapauksella kuvataan onnistuneesti, millaisesta toiminnasta ulkomaisen työvoiman riistossa on kysymys. Kirja koostuu prologin ja epilogin lisäksi yhdeksästä luvusta, joissa käsitellään ulkomaisen työvoiman riiston ilmenemistä eri aloilla.

Luvut on nimetty varsin luovasti, eikä tietoa etsivä lukija täten pääse lähdeluettelon avul-

⁴ Kaikkonen, Emilia, Ihmiskaupan tunnusmerkistön pakkotyön määritelmä, s. 33–52 teoksessa Raimo Lahti – Essi Konttinen-Di Nardo (toim), Kirjoituksia rikosoikeudesta. Helsingin hovioikeus 2015.

la tarkentamaan juuri häntä kiinnostaviin teemoihin. Teoksessa ei myöskään ole perinteistä johdantoa, jossa lukujen sisältöä tai kirjan rakennetta avattaisiin lukijalle. Kirja onkin eittämättä tarkoitettu nautittavaksi kokonaisuena. Voin kuvitella, että teosta kirjakaupassa selailleva asiakas voisi laittaa sen takaisin pinoon, jos teos olisi otsikoitu informatiivisesti tutkielma-tyyliin. En ole aivan varma, pidätkö tästä luovasta otsikointiratkaisusta. Se kuitenkin sopii teoksen tyyliin. Otsikot ovat myös sinänsä kuvaavia, koska jokaisen luvun sisältö aukeaa valistuneelle lukijalle viimeistään viiden sivun jälkeen.

Luku I Pitkä vuoro kertoo nepalilaisten ravintoloiden työntekijöiden hyväksikäytöstä. Osio on Teittisen ensimmäisen nepalilaisartikkelin syntyprosessin kuvaus vuosien 2018–2019 aikana. Luku on kirjoitettu taitavasti. Teittinen tulee lukijalle tutuksi ikään kuin matkakumppanina. Teittinen kuvaa dekkarityyliä, kuinka hänen omat silmänsä alkoivat avautua hyväksikäyttöilmiön laajuudelle. Lukijan on helppoa samastua näihin oivalluksiin, koska tietotaso hiljalleen kasvaa tarinan edetessä.

Luku II Kauttakulkumaa käsittelee suomalaista hyväksikäyttöilmiön syntyhistoriaa ja ihmiskaupan vastaisen työn alkuvaiheita 2000-luvun taitteessa. Suomalainen lähtöasetelma perustui viranomaisten käsitykseen, ettei Suomessa esiinny ihmiskauppaa, vaan Suomi on ainoastaan kauttakulkumaa. Luvussa keskitytään muusta kirjasta poiketen hyväksikäyttöön seksuaalisessa tarkoituksessa, vaikka myös kinnalaisten kivimiesten työperäinen hyväksikäyttö nousee luvussa esiin. En malta olla huomauttamatta, että *Minna Kimpimäen* ihmiskaupaan liittyvä tuotanto olisi voinut tuoda lukuun syvyyttä.⁵ Kansainvälinen sääntelykehi-

tys vain seksuaalista hyväksikäyttöä koskevasta valkoisesta orjakaupasta myös työperäistä hyväksikäyttöä kattavaksi ihmiskaupaksi olisi voinut olla mielenkiintoista myös suuremman yleisön näkökulmasta. Kyse ei ole vain oikeudellisista määritelmistä, vaan kertoo yhteiskunnan suhtautumistavan muutoksesta prostituutioon ja hyväksikäyttöilmiöön. Luku on kirjan suppein ja jää jopa hieman tyngäksi. Kirjan epilogissa (s. 376–376) tuodaan lyhyesti esiin uutta tietoa ulkomaisen työvoiman riiston kytkyistä globalisaatioon ja hyväksikäyttöilmiön poikkeuksellisesta historiallisesta mitataavasta. Kirjan väite modernin orjuuden juurtumisesta olisi ollut vakuuttavampi, jos tätä ulkomaisen työvoiman ilmaantumisen yhteiskunnallista kontekstia ja historiallista taustaa olisi käsitelty syvemmin.

Luku III Loukussa on kuvaus Teittisen toisesta nepalilaisartikkelista vuodelta 2020. Luvun masentava viesti on se, että nepalilaisten ravintolatyöntekijöiden riisto ei päättynyt ensimmäisen artikkelin julkaisun jälkeen, vaikkakin hetkeksi hellitti. Teittinen käsittelee etenkin viranomaisten puuttumattomuutta hyväksikäyttöön. Teittinen tuo esiin yhteiskunnan rakenteiden vinoumia, joissa viranomaiset tuntuvat olevan uhria vastaan. Esimerkiksi työpaikkaan sidoksissa oleva oleskelulupa aiheuttaa riippuvaisuutta työnantajasta. Teittinen rakentaa vaikuttavasti kuvaa hyväksikäyttöilmiön sitkeydestä ja siitä, kuinka vaikeaa sitä on kitkeä.

”Teittinen rakentaa vaikuttavasti kuvaa hyväksikäyttöilmiön sitkeydestä.”

5 Kimpimäki, Minna, Haureuden harjoittajista ihmiskaupan uhreihin: Prostituution, parituksen ja ihmiskaupan oikeudellinen sääntely. Lapin yliopistokustannus 2009.

Luku IV Käärmeenpesä on kertomus siivousalan epäkohdista, joka sijoittuu pääosin Espooseen. Haavoittuvaisessa asemassa olevien henkilöiden sortaminen tulee hyvin lähelle, kun kyse on julkisten tilojen, kuten koulujen tai kauppakeskusten, siivoamisesta. Kulluttaja ei voi sivuuttaa tätä samalla tavalla kuin välttämällä nepalilaisissa ravintoloissa käymistä, vaikka toki ravintola-alallakin on kyse laajemmasta ongelmasta. Viimeistään tässä luvussa Teittinen onnistuu laajentamaan ulkomaisen työvoiman hyväksikäytön koskemaan koko yhteiskuntaa. Työntekijöiden oikeuksia polkemalla tietyt yritykset voivat saada etua julkisten hankintojen edellyttämissä kilpailutuksissa, jolloin hyväksikäyttöön osallistutaan julkisilla varoilla.

Luku V Aurinkokunta käsittelee kynnyksrahojen perimistä. Kynnyksrahalla tarkoitetaan työpaikan järjestämisestä perittävää korvausta, jonka tavallisesti perii jokin välikäsi. Luku on saanut nimensä siivousyritys SOLin pääkonttorin oven iskulauseesta, mutta tämän lisäksi luvussa käsitellään Närpiön kasvihuoneiden kynnyksrahavyhtiä. Teittinen maalaa kuvan siitä, että kynnyksrahojen maksaminen on ulkomaisille työntekijöille enemmän sääntö kuin poikkeus.

Luku VI Tutkinta lopetettu syventyy ihmiskaupan ja sen lähirikosten puutteelliseen tutkintaan. Poliisi ja syyttäjät saavat osakseen ankaraa, mutta perusteltua, kritiikkiä. Oikeudenhoitoa kritisoidessaan Teittinen pysyy hyvin toimittajan asemassa ja ottaa kantaa ihmiskauppatutkintojen laatuun, ei laintulkinnan lopputuloksiin. Aiheesta kirjoitetulla Helsingin Sanomien artikkelilla oli suuri käytännön vaikutus, koska laillisuusvalvoja puuttui ihmiskauppajuttujen tutkintaan. Teittinen tuo kirjassaan esiin, että tutkintojen taso on yle-

sesti ottaen parantunut, mutta tapauskohtaista vaihtelua on edelleen paljon.

Luku VII Velan vangit kertoo luonnonmarjanpoiminnasta, jossa etenkin thaimaalaisia on hyväksikäytetty suomalaisissa metsissä. Marjanpoimijoiden laajamittainen hyväksikäyttö on pysäyttävä esimerkki Suomen epäonnistumisesta. Luvussa päästään seuraamaan läheltä valtion hidasta ja hampaatonta puuttumista ilmiöön, jonka Teittinen katsoo olleen viranomaisten tiedossa jo ainakin kymmenen vuoden ajan. Luvusta ei juonenkäännteitä puutu, koska Teittinen johdattaa lukijan toimimattoman lainsäädännön ja hämäreiden viranomaiskäytäntöjen taustalla vaikuttavaan korruptioon.

Luku VIII Klaanien Suomi käsittelee rakennusala, jolle tyypillinen alihankintaketjutus mahdollistaa hyväksikäyttöä. Teittinen lähtee liikkeelle uzbekistanilaisten maalareiden hyväksikäytöstä ja etenee ukrainalaisten lähetettyjen työntekijöiden kautta kosovolaisiin telinetyöntekijöihin. Klaanien Suomella Teittinen viittaa rakennusosalalla työskentelevien uzbekkien ja kosovolaisten oman ryhmän sisäisiin suhteisiin, joka ilmenee jopa väkivaltaisena kontrollina.

Luku IX Veljeskansa viittaa ukrainalaisiin, joita on kohdeltu huonosti etenkin maatalousalalla ennen Venäjän hyökkäystä helmikuussa 2022. Venäjän hyökkäyksen jälkeen suomalaiset tunsivat solidaarisuutta veljeskansaa kohtaan ja monet tahot halusivat profiloitua ukrainalaisten sotapakolaisten auttamisessa. Teittinen kuvaa, miten ”auttaminen” on joissain tapauksissa saanut hyväksikäytön muodon niin maataloudessa kuin palvelualallakin.

Kirjan päättävän epilogin alku on tarinallinen ja palaa kirjan alussa esitelyjen nepalilaisen hyväksikäytöstä kertoneiden työntekijöiden elämään vuonna 2025. Tehokeino toimii etenkin, kun loppua ei voi kuvata onnelliseksi.

si. Vuonna 2025 osa odottaa vieläkin oikeusprosessin lopputulosta ja joidenkin juttujen tutkinnat on päätetty. Teittisen lähteiden mukaan hyväksikäyttäjillä vaikuttaa menevän ihan hyvin ja riistoa ei ole saatu kuudessa vuodessa loppumaan. Osa hyväksikäyttöön liitetyistä ravintoloista jatkaa edelleen toimintaansa jopa samalla nimellä.

Epilogissa Teittinen kuroo kirjan umpeen keskeisellä väitteellään siitä, että moderni orjuus on juurtunut Suomeen. Lisäksi hän täsmentää kirjassa tekemiään valintoja. Kirja ei ole tarkoitettu tyhjentäväksi kuvaukseksi ulkomaisen työvoiman hyväksikäytöstä, ja Teittinen nostaa epilogissa esiin esimerkiksi myös metsäalan ja kynsistudioid. Epilogin mukaan ulkomaisen työvoiman hyväksikäyttöä ei voida kokonaan kitkeä, mutta yhteiskunnan rakenteisiin pystytään vaikuttamaan siten, että ne eivät mahdollistaisi yhtä laajamittaista riistoa. Teittinen peräänkuuluttaa valtion vastuuta ja kytkee kritiikin oikeusvaltioihanteen ylläpitämiseen. Teittinen kysyy, ovatko ulkomaalaiset ja suomalaiset todella yhdenvertaisia lain edessä. Teittisen kritiikin oikeusvaltiokytky toimii hyvin. Ihmiskaupan ja muun hyväksikäytön torjuminen todellakin on oikeusvaltiokysymys, jossa on edelleen paljon parantamisen varaa. Oikeusvaltioargumentaatiota olisi voinut vielä jatkaa ihmisoikeusargumentein. Suomi on sitoutunut suojelemaan kaikkia alueellaan olevia ihmisiä pakkotyöltä, orjuudelta ja ihmiskaupalta. Uhrien suojeleminen ei ole pelkkä ylevä tavoite, vaan positiivinen ihmisoikeusvelvoite Euroopan ihmisoikeussopimuksen 4 artiklan nojalla.⁶

4. Modernin orjuuden käsite

Teittinen kytkee kirjan modernin orjuuden (modern slavery) käsitteelliseen viitekehykseen. Suomalaisessa julkisessa tai akateemisessa keskustelussa ei ole aiemmin ollut tapana puhua modernista orjuudesta, vaan ennemminkin ihmiskaupasta ja muusta hyväksikäytöstä sekä toisinaan riistosta. Modernin orjuuden käsitettä ei lopulta käytetä kirjassa paljoa, mutta se on päätyynyt kirjan otsikkoon ja tulee esiin epilogissa. Teittinen perustelee lyhyesti terminologista valintaa (s. 373) ja kertoo olevansa tietoinen modernin orjuuden käsitteeseen kohdistuvasta kritiikistä, joka koskee niin sanotun perinteisen afrikkalaisiin kohdistuvan orjuuden vähättelyä.

Modernin orjuuden käsite on lähtöisin Isosta-Britanniasta. Moderni orjuus on laajalle levinnyt ei-oikeudellinen kattokäsite monille hyväksikäyttävälle käytännöille, ja sen alle voidaan niputtaa esimerkiksi orjuus, ihmiskauppa ja pakkotyö. Moderni orjuus ei tyhjenny työperäiseen hyväksikäyttöön, vaan se kattaa muun muassa seksuaalisessa tarkoituksessa tapahtuvan ihmiskaupan.

Orjuuteen viittaava terminologia voi olla haitallista hyväksikäyttöilmion tunnistamisessa, koska orjuudesta syntyvät mielikuvat voivat viitata kahleisiin tai liikkumisvapauden rajoittamiseen.⁷ Toki on huomautettava, ettei ihmiskauppa käsitteenä ole yhtään sen valaisevampi asiaa tuntemattomille, koska tästä syntyy helposti mielikuva ihmisten ostamisesta ja myymisestä.

Modernin orjuuden käsitettä on kritisoitu myös siitä, että se sotkee kansainvälisen oikeuden vakiintuneita määritelmiä.⁸ Orjuuden, pakkotyön ja ihmiskaupan kansainvälisoikeudelliset määritelmät ovat joka tapauksessa päällekkäisiä, ja valtiot ovat tulkinneet niiden suhdetta hyvin eri tavalla kansallisessa lainsäädän-

6 Positiivisista toimintavaroista Jovanovic, Marija, *State Responsibility for Modern Slavery in Human Rights Law: A Right Not to Be Trafficked*. Oxford University Press 2023.

7 Chuang, Janie, *The Challenges and Perils of Reframing Trafficking as 'Modern-Day Slavery'*. *Anti-Trafficking Review* (5) 2015, s. 146–149, 147.

8 Chuang 2015, s. 146–147.

nössään. Suomessa ihmiskauppa on oikeudellinen kattokäsite, joka kattaa myös muut kansainvälisoikeudelliset määritelmät. Ihmiskaupan yhteydessä puhutaan usein myös ihmiskaupan lähirikoksista, joita ovat esimerkiksi paritus, kiskonta ja kiskonnantapainen työsyryntä.

Julkisessa keskustelussa halutaan viitata useimmiten juuri hyväksikäyttöilmiöön, eivätkä oikeudelliset määritelmät ole tällöin keskiössä.⁹ Yhteiskunnallisessa keskustelussa halutaan nimenomaisesti välttää rikostunnusmerkistöillä leimaamista etenkin, kun kyse on ilmi tulleista rikosepäilyistä. Ymmärrän hyvin houkutuksen irtautua ihmiskaupaterminologiasista ja puhua mieluummin modernista orjuudesta. Tarvitsemme käsitteistöä, jolla viitata yksittäisiä rikostunnusmerkistöjä laajempaan hyväksikäyttöilmiöön.

”Modernin orjuuden sijasta olisi suotavampaa puhua hyväksikäytöstä.”

Olen aiemmin ehdottanut, että modernin orjuuden sijasta olisi suotavampaa puhua yksinkertaisesti hyväksikäytöstä tai hyväksikäyttöilmiöstä.¹⁰ Vastaavasti ihmiskaupaan ja sen lähirikoksiin voitaisiin viitata hyväksikäyttörikoksina. Hyväksikäyttöterminologiaa esiintyy myös tietyissä seksuaalirikoksissa, kuten lapsen seksuaalisessa hyväksikäytössä (rikoslaki 39/1889, RL 20:16). Rikoslain kontekstin ul-

kopuolella tätä tulisi kuitenkin käsitteellistää lapsiin kohdistuvaksi seksuaaliväkivallaksi.¹¹

Hyväksikäyttöön viittaava terminologia katkaisi myös paremmin ajatuksen hyväksikäytön jatkumosta, joka ulottuu työvoiman hyväksikäytön kontekstissa työehtojen noudattamatta jättämisestä aina törkeimpään perusoikeuksien polkemiseen.¹² Modernin orjuuden viitekehys ei mielestäni tavoita hyväksikäyttöilmiön kokonaisuutta riittävän hienosyisesti. Tuntuisi esimerkiksi vääraltä puhua työaikakirjanpidon laiminlyöntiä vastaavista lievemmistä rikkomuksista modernina orjuutena, jolloin viitekehys jättää pois jotain olennaista hyväksikäytön asteittaisesta luonteesta.

5. Loppuarvio teoksen painoarvosta

Pitkä vuoro on loistava mutta riipaiseva kuvaus ulkomaisen työvoiman hyväksikäytöstä. Teoksen voima piilee siinä, että se tulee lukijaa lähelle. Monet tapahtumapaikat ovat tuttuja ainakin pääkaupunkiseudulla aikaa viettävälle henkilölle, vaikka osa tapahtumista sijoittuikin muualle Suomeen. Teoksessa käsitellyt alat ovat kattava, mutta ei tyhjentävä kuvaus työperäisestä hyväksikäytöstä. Ulkomaisen työvoiman riiston mittakaava ei valitettavasti tule yllätyksenä tutkimustiedon valossa. Etenkin Euroopan kriminaalipolitiikan instituutti (HEUNI) on tehnyt merkittävää tutkimusta ulkomaisen työvoiman hyväksikäyttöilmiöstä 2010-luvun alusta saakka.¹³

9 David, Fiona, When it Comes to Modern Slavery, do Definitions Matter? *Anti-Trafficking Review* (5) 2015, s. 150–152.

10 Hannonen, Jani, Rankaisemattomuusperiaate – painostamista vai suoraa seurausta ihmiskaupatilanteesta? *Lakimies* 3–4/2025, s. 372–399, 378–381.

11 Rossi, Maria – Pietilä, Mika – Oinas, Merja-Maaria, Sanoilla on merkitystä – termikäsitelmä lapsiin kohdistuvan seksuaaliväkivallan sanoittamiseen. *THL Ohjeus* 8/2022, s. 10–11.

12 Ollus, Natalia, From forced flexibility to forced labour: the exploitation of migrant workers in Finland. *HEUNI* 2016, s. 22–24.

13 Ks. esim. Jokinen, Anniina – Ollus, Natalia – Viuhko, Minna, Ehdolla millä hyvänsä: Työperäinen ihmiskauppa ja ulkomaaisten työntekijöiden hyväksikäyttö Suomessa. *HEUNI* 2011; Jokinen, Anniina – Ollus, Natalia, Tuulikaappissa on tulijoita: Työperäinen ihmiskauppa ja ulkomaaisten työntekijöiden hyväksikäyttö ravintola- ja siivouspalveluilla. *HEUNI* 2014.

”Teoksen voima piilee siinä, että se tulee lukijaa lähelle.”

Teittinen maalaa hyväksikäyttöilmioista realistisen synkän kuvan. Hyväksikäyttö ei todellakaan ole loppunut, vaikka suomalainen yhteiskunta on hiljalleen alkanut herätä sen äärelle. Paljon positiivista kehitystä on kuitenkin jo tapahtunut etenkin, kun ottaa huomioon kirjan lyhyen aika-akselin. Valtion koneiston ratat kääntyvät hitaasti. Monesta on kiittäminen nimenomaan Teittisen sinnikästä työtä ilmiön tuomisessa yleiseen tietoisuuteen ja sen pinnalla pitämisessä. Kirjaa lukiessa Teittisen vaatimattomuus tekee toistuvasti vaikutuksen.

Kirja sopii yleistajuisen kirjoitustyyliinsä vuoksi lähes kaikille, ja se on raskaasta aiheestaan huolimatta kohtuullisen kevyttä luettavaa. Suosittelen kirjan lukemista ammattikirjallisuutena etenkin virkamiehille, joille ilmiö ei ole entuudestaan tuttu ja jotka voivat työssään kohdata hyväksikäytön eri muotoja. Hyväksikäyttöilmion laajuuden vuoksi lukusuosituksen piirissä on varsin laaja osa virkamieskuntaa, koska rikosprosessin toimijoiden lisäksi osaaminen on tarpeen ainakin Migrissä, sosiaalihuollossa, työllisyyspalveluissa ja monissa ministeriöissä. Ihmiskaupan vastaisen työn parissa jo entuudestaan työskenteleville kirja on hyödyllinen välitilinpäätös ja mielenkiintoinen lukukokemus myös siinä mielessä, että kirjan sivuilla vilisee tuttuja asiantuntijan roolissa haastateltuja kollegoja.

Kirjan keskeinen anti on tiedostaa hyötymisen logiikka, joka koskettaa jokaista suomalaista.¹⁴ Teittinen toteaa, että muu väestö hyöttyy ulkomaisen työvoiman riistosta tuotteiden ja palveluiden halvempien hintojen myötä. In-

himillisen kärsimyksen lisäksi riisto vääristää markkinoita siten, että rehellisten toimijoiden on vaikeampaa kilpailla alalla. Juuri tämän hyötymisen takia jokaisella meistä on oma roolinsa riiston jatkumisessa. Käytännössä tavallisten ihmisten voi olla vaikeaa välttää tätä hyötymistä arjessaan, koska riisto ei välttämättä näy ulospäin. Veroja on silti pakko maksaa, vaikka riistoyritys olisi voittanut asuinkunnan järjestämän siivouspalveluiden kilpailutuksen. Ongelman laajuuden tiedostaminen on kuitenkin ensimmäinen askel puuttumisen tiellä.

Työperäinen hyväksikäyttö on vain yksi puoli laajemmasta hyväksikäyttöilmioista. Suomessa ihmisiä käytetään hyväksi myös seksuaalisessa tarkoituksessa tai rikolliseen toimintaan pakottamisessa vain muutamia hyväksikäytön muotoja mainitakseni. Pitkä vuoro auttaa myös muiden hyväksikäytön muotojen ymmärtämisessä, koska nekin pohjautuvat lopulta samaan haavoittuvaisen aseman hyväksikäyttämiseen.

Jani Hannonen

14 HEUNI on kiinnittänyt riiston yhteiskunnalliseen merkitykseen huomiota jo vuonna 2014 (Jokinen – Ollus 2014, s. 155).